

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 21

15 Փետրոսար 1895

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Ճողապուկա Ճառտէսի Թիւ 20

1895

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. Վարդապետուքին ժ. Առաքելոց — Ս. Վ. Ն.
2. Գիտականք — Յ. Աբեղե Ալան
3. Պատուոնի երագն — Ս. Վ. Ն.
4. ՎԱՐԲ Ս. ՄՈՆԻԲԱՅԻ — ՅՈՎՀ. Վ. Աբեղեան:

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Հինգերորդ Տարի

թիվ 21

15 Փետրուար 1895

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԺԲ- ԱՌԱՔԵԼՈՅ

ԿԱՄ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՏԵԱՌՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՎՔ Դ ՀԵԹԱՆՈՍՍ

Շարունակութիւն (*)

Յիշատակեալ Գրիչը զՎարդապետարանս կը կոչեն, վարդապետութիւն Առաքելոց, ուրիշ հեղինակողի անուն բնաւ չըկայ: Քիչ առաջ Ս. Աթանասի հատուածն յառաջ բերինք՝ յորում կանոնական համարեալ Դիրքն յիշատակելէ յետոյ ՚ի հարց ընկալեալքն ալ յիշատակեց: Որք են. Իմաստութիւն Սողոմոնի, Սիրաք, Եսթեր, Յուդիթ, Տովբիթ, Առաքելոց վարդապետութիւնն, Երմայի Հովկան, Առաքելոց Վարդապետութիւնն կը յիշատակուի առանց հեղինակի մը որոշիչ անուան. զի այս Տեառն վարդապետութիւն է, զոր Առաքեալք քարոզեցին՝ Վարդապետարանիս յարստութիւնքն եղող Եկեղեցական Կանոնք կը խօսին այսպէս ՚ի սկզբանն.

«Ըստ հրամանի Տեառն մերոյ փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի ժողովեալ մեր, որպէս կարգեաց . . . եւ պատուիրեաց մեզ

(*) Տե՛ս Պատկեր Ե. Դարչի Ընդ- 20.

սփռել զբան իւր ընդ աշխարհ ամենայն . արդ հաճոյ էղես մեզ ի յիշատակ եղբայրութեան՝ ըստ իւրաքանչիւր ջափու յայտնութեանն ի Տեառնէ, կամօքն Աստուծոյ 'ի Հոգի սուրբ յիշեցուցանել ձեզ զբան պատուիրանին»։ Ապա իւրաքանչիւր Առաքեալ մի զմիոյ կնի կ'ըսկսի խօսիլ, իւրաքանչիւրն իրեն եղած յայտնութիւնն բացայայտելով։ Յովհաննէս առաջինն խօսելով կ'ըսէ . — «Երկու եւն ճանապարհք. մի՝ կենաց, միւսն մահու եւ այլն, որ վարդապետարանէս քաղուածոյ յաբասութիւն մ'է»։

Նոյն յիշատակագրին մէջ կը տեսնեմք Առաքելական ժողով մը՝ Երուսաղեմականէն տարբեր, Հնութիւնն չըսեր թէ ինչ ժողով է այս, միայն Անտիոքայ ժողով մը՝ զոր մեք յիշատակած եմք ապա եւ հնագոյն հեղինակք աւանդած են մեզ, ծանօթ են ցարդ, կ'երեւի թէ այս մեզ անծանօթ ժողովն կ'ակնարկէ Ս. Երանոս՝ իր Առաքելական օրէնք կամ վարդապետութիւնք բառերուն կցելով Երկրորդ օրոշիչ բառն .

Խաղամուկից Անանուռն հեղինակն յիշեցինք 'ի վերոյ. (Բ. Դար) որպէս զի հաստատունք թէ հինք զվարդապետարանս Առաքելոց երկ համարած են միշտ, նոյն ճառին ամբողջ հաստուածն ներկայեմք հոս եւ համառօտիւ քննենք։

«Առաքեալն Պաղոս յիշատակէ, զՏիմոթէոս ուսուցանելով 'ի հաւատս հաստատուն կալ եւ 'ի յորդոր բարեպաշտութեան, այսպէս. Տիմոթէ, պահեա գաւանդն. մի՛ անփոյթ առնէր զշնորհացոյ որ 'ի քեզ եւ, որ տուան քեզ մարգարէութեամբ 'ի ձեռնադրութենէ երիցութեան. այլ դու գուարք կ'աց, յամենայնի ձգնեա՛ց, զգործս աւետարանչի գործեա, զսպաշտօնդ բո կատարեալ կալ. օրինակ բարի յիշիր յամենայնի»։ Դարձեալ, «Եթէ որ եղբայր անուանեալ՝ կամ պոռնիկ իցէ կամ կոռապարիշտ կամ ազան կամ բամբասօղ կամ արբեցող կամ յափշտակօղ, ընդ այնպիսոսն եւ հաց մի՛ ուտել»։ Եւ այլուր. «Եթէ որ եղբայր այլակրօն բարս ունիցի», եւ այլն, եւ 'ի վարդապետութիւնս Առաքելոց. «Եթէ որ եղբայր յանցանիցէ յեկեղեցւոջ եւ զօրենսն ոչ ունիցի, մի ժողովեսցի 'ի ձեզ մինչեւ ասպաշխարիցէ. եւ մի՛ ընկալցի՝ զի մի՛ արատեսցին եւ խափանեսցին աղօթք ձեր»։ Դարձեալ Առաքեալն այլուր ասէ. «Բարձք ըզջարն 'ի միջոյ ձերմէ»։ Զի քի 'ի բազում վկայից՝ եւ յայլազան

եւ 'ի միաճայն բանից խրատիմք քնդ եղբարս մեղուցեայս ոչ ուտել, որչափ եւս 'ի պատարագեն Քրիստոսի ջնադորդել։»

Սոյն հատուածին Առաքելականքն քաղուածոյ են Պաւղոսի առ Տիմոթ. Ա. թղթ. 2. 20, — Դ, 14. Ե, 20. Բ. Դ, 5 տուներէն. դարձեալ Ա. Կորն. Ե, 11, Իսկ վերջնութեան՝ եթէ որ եղբայր այլակրօն բարս եւայլն. Կորնթացւոց անծանօթ մնալս յաճ Առաջին թղթէն է՝ Այդ թուղթ՝ զոր Ոսկերերան չընդունիր, նոյն իսկ Պաւղոսի խօսքերովն կը հաստատուի. «Գրեցի ձեզ 'ի թղթի այդր չխառնակել ընդ պոռնիկս» (Ա. Կորն. Ե, 9—13)։ Այս խօսքով այդ կորուսեալ թղթոյն գոյութիւնն՝ երկրորդ դարու մէջ Հռոմէական եկեղեցւոյ ծանօթ ըլլալն կը հասկըցուի

Ամբողջ Լեւոնեան Հաւաքածոյն՝ (Կ. Պոլսեան նորագիւտն)։ Քրիստոնեայ Ժողովոյն ընդունելի ընթերցարանն էր, եւ ինչպէս Gamurrini (G. Fr.) գիտել տուած է, այդ Հաւաքածոյն ամբողջ Անտիոքեան Եկեղեցւոյն սեպականութիւնն է. վասն զի Կղեմեան կրկին թղթերն Արեւելեան Եկեղեցւոյն մէջ կը կարդացուէին, Բառնաբա՝ Անտիոքայ առաջին Առաքեալն է, Իգնատիոս՝ հայրապետն, Ոսկերերան ոչ հեռի այսիւ։ Ասոնց ամենուն անունն կրօղ զրութիւնք հաւաքուած են Լեւոնեան Մատենին մէջ. այսպէս հնար է կարծել՝ թէ հաւաքածոյիս օրինակութեան եւ գրութեան տեղն Անտիոք քաղաքն ըլլայ։

Վարդապետարանիս մէջ յիշատակելի է դարձեալ ԺԲ գլուխ 6 համարին Քրիստոնեայ բառն. զոր հազիւ թէ երեք անգամ Նոր Կտակարանի մէջ կը տեսնեմք. (Գործք. ԺԱ, 26. ԻԶ, 28, Ա, Պետր. Դ, 16)։ Առաջինն կ'ըսէ, նախ Անտիոքիոյ մէջ աշակերտներն սկսան Քրիստոնեայ կամ Քրիստոսեան կոչուիլ. որ է ամ Տեառն 43, աւելի առաջ քան թէ ետք. երկրորդն՝ յամի Տեառն 60 կամ քիչ մ'աւելի. այս ատեն ընդհանրայաճ էր այդ կոչումն, վասն զի Ագրիպպաս առ Պաւղոս խօսելով կ'ըսէ. «Փոքո՛ւ իմն հաւանեցուցանես զիս լինել քրիստոնեայ։» Նոյն խօսքն կը կրկնեմք Պետրոսի թղթոյն համար. որոյ թուականն է 64. «Ապա եթէ իբրեւ զքրիստոնեայ՝ մի՛ ինչ ամալեացի այլ փառաւոր արասցի զԱստուած անուամբս այսուիկ։ Այս վկայութիւնք յայտնի կը ցուցնեն որ Քրիստոնեայ անունն Հրէից եւ Հեթանոսաց մէջ յայնժամ առհասարակ ընդհանրացած էր. ինչպէս յայտնի է Տակիտոսի Տարեգրաց ԺԵ, 44էն։

Վարդապետարանին մէջ հաստատուն կոչում մը չէ Քրիստոնեայ անունն, հազիւ անգամ մը միայն ժիզլիտոյն մէջ տըրուած է հաւատացելոց. այնպէս զի յայտնի կ'երևի որ Հրէից եւ Հեթանոսաց մէջ դեռ եւս ընդհանրացած չէր այլ միայն Աշակերտաց ծանօթ: Մինչ ուրիշ տեղեր՝ ըստ Նոր Կտակարանաց կը կոչուին՝ երկու անգամ Սուրբ, անգամ մը Նղբայր, անգամ մ'եւս Մկրտեայ, հակադրութեամբ Մկրտելի (երեխայ) բառին. անգամ մ'ալ Բնիք:

Մինչեւ ցարդ ըսուածներն կը մղեն զմեզ ենթադրել՝ թէ սոյն Մատենոս կազմուեցաւ Անտիոքոյ մէջ. վասն զի կ'երևի թէ Քրիստոնեայ անունն դեռ տարածուած չէր Հաւատացելոց մէջ Գրոցս հրապարակ ելած ժամանակ, եւ հեղինակն եթէ հեռաւոր տեղոց բնակիչ ըլլար՝ այդ բանն պիտի չգործածէր, կամ թէ ժամանակաւ աւելի յետին դարու պիտի պատկանէր, որ չէ իրաւ Քրիստոնէական կրօնից կեդրոնն երուսաղեմէն փոխադրուած էր յԱնտիոք. այն քաղաքին մէջ Առաքեալք ժողով զումարեցին եւ օրէնս սահմանեցին, որոնց յիշատակն հետզոյն նախնի դրչաց մէջ կ'երևի:

Ուրիշ ինչոր մ'ալ կրնայ առաջարկուիլ, արդեօք Վարդապետարանին զրիչքն մէկէ աւելի չէն. պատասխանն՝ Ո՛չ է: Դարձեալ շատ մը հարցումներ կրնան ուղղուիլ մեզ. որոց մի առ մի խօսելն աւելորդ է աստէն, քանի որ Գրոցս ընթացքին մէջ հարկ պիտի ըլլայ քննել նոյնն եւ պատասխանել:

Ե.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻԻՆՆ. ԾԱՆՈԹՈՒԹԻԻՆՖ ԵՒ ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ

Վարդապետարանին յունարէնն պարզ եւ դիւրին է, միայն շատ տեղ առաջս դիւրութիւն լինելով՝ պէտք է ուշադիր ըլլալ: Գրուած ժամանակն՝ քրիստոնէական լեզուն դեռ ծլելու վրայ էր, եւ վասն զի Նոր Օրէնքն Հնոյն կատարումն է՝ այսպէս ալ իր լեզուն հնոյն բարբառէն մասամբ անջատ եւ մասամբ հետեւօք է: Ուստի՝ որպէս զի խօսքերն եւ բառերն թարգմանուելով չփոփոխին եւ Մատենիկն իր բնական կերպարանն պահպանէ՝ բնագորին հաւատարիմ մնացինք: Իւրաքանչիւր բառ՝ Նոր Կտակարանին հետ՝ եւ Հին Օրինաց յունական թարգմա-

նութեանց հետ բաղդատել հարկ էր, բուն իսկ իւրաքանչիւրոց ար-
ժէքն ըմբռնելու համար եւ իմաստն հասկընալու, առ այդ ծա-
նօթութեանց յատուկ էջեր աշխատութեանս մէջ աւելցուցինք։⁽¹⁾

Արտաքին իմաստնոց յունարենիւ գրուած չէ՝ Վարդապե-
տարանս, ինչպէս յիշեցինք. ամեն բառ եւ խօսք այնպիսի եւ-
րայաբանութեամբ լի է՝ որուն նոր Կտակարանաց եւ սչ մի
Դիրքն կրնայ հաւասարել։ Մեք մեր թարգմանութեան մէջ կը
պահեմք երբայականութիւնքն հաւատարմաբար. զոր օրինակ
հայոյոյրիւնք կ'ըսեմք ճիշդ յունականին համաձայն, փոխանակ
ըստ մտացն չար գործ ըսելու. երկիւղիւ գբանս, այսինքն պահ-
պանել, ունել. բան բառն պատուիրանն է. արդար՝ որ շատ
անգամ աղքատն ցոյց կուտայ. մի՛ վերացուցանէր զճեռն քո
յոռստերի կամ ՚ի դատերի քումնէ, երբայաբանութիւն է, եւ
նշանակէ պահպանել, պահել. Թողլով մնացեալքն՝ զորս յընթացս
գործոյս պիտի տեսնեմք, կը կրկնեմք որ որչափ ալ Մատենկան
բառերն յունարէն են՝ սակայն լեզուն երբայեցի է։ Այս քննու-
թիւնք՝ Գրոցս հնութիւնն եւ քրիստոնէական նախնական լեզ-
ուին կազմութիւնն եւ գործածութիւնն պիտի յայտնեն մեզ։

Եւ վստն զի Վարդապետարսնս քիչ բառով շատ բան կը
խօսի, ծանօթութեանց եւ մեկնութեանց կամ լուծմանց հարկ
տեսած եմք, զորս առանձին խնամքով կարգած։

Լուծմանց մէջ առանձինն կը խօսեմք քրիստոնէական շաբ-
թուն երեք օրերուն վրայ. Զորբարդն, չորեքշաբաթի. Վեցերորդն
ուրբաթ եւ Կիրակէն։

Քրիստոնեայք՝ սուաջին երկու դարերուն մէջ աստուածա-
յին Զոհն (Պատարագն) շաբթուն մէջ անգամ մը միայն կը մա-
տուցանէին, եւ ղէթ մինչեւ Ս. Յուստինիայ ժամանակն ամեն
եկեղեցիք այսպէս ունէին ⁽²⁾։ Աստէն չեմք քննել թէ երբ
արդեօք Կիրակիէն զատ մնացեալ երկու յիշեալ օրերուն ալ
սկսաւ կատարուիլ նոյն Ս. Խորհուրդն, եւ յետոյ Շաբաթ օրե-
րն ալ։ Այս ալ յայտնի է որ ամեն եկեղեցւոյ մէջ միանգա-
մայն չսկսաւ, այլ ոմն առաջ, ոմն ետքն, եւ ոմն միայն Տե-
րունի օրերն, որոց զխաւոքն է Կիրակէն. ըստ Վարդապետա-

(1) Հայերէն Ռաբբանութեանն զոր կ'ընծայեմք հոս՝ Բաբա Կա-
նանականին վրայէն է։

(2) Ինչպէս ցարդ կը տեսնեմք Մեր Եկեղեցւոյն մէջ։

րանիս Գործք Առաքելոցի Բ գլխուն 46 համարն իբր փաստ չէ կարելի յիշատակել՝ Առաքեալներու ամեն օր Տեառն Ընթրիքն կատարելուն յերուսաղէմ։ Վասն զի այն տեղ սովորական ընթրեաց համար է խօսքն Նոյն գլխուն 42 համարին բեկանեյ լսեցն շատ հաւանական է թէ հոգեւոր Ընթրեաց համար ըլլայ, եւ հօն հանապազօր բառն կից չկայ։ Առարկութիւն աւելորդ է, քանի որ 46 համարն կ'ըսէ։

«Առտնին բեկանեին զհացն. . . եւ ունեին շնորհս աստմենայն ժողովորդն»։ Վասն զի 'ի վերոյ ըսած էր՝ թէ բոլոր ինչը եւ ստացուածք հասարակաց էին, զորս ըստ իւրաքանչիւր պիտոյից կը բաշխէին։ Աստ մարմնաւոր կերակրոյ է խօսքն եւ ոչ օրինականին, որ 'ի յիշատակ աստուածազիր Սորհրդոյն, (1) որ յառուր միաշաբարուն (Կիւրակէ, Տէրունին.) միայն կը մատչէր (Գործք. Ի. 7). այսպէս Վարդապետարանն։

Վարդապետարանիս կարգաւորութեանց մէջ քրիստոնէական շարաթն (եօթնեակ) յիշատակեալ երեք օր ունի, որոց միայն Կիւրակէին (Տէրունի օր) ուրախութեան օրն՝ հաւատոց Սորհուրդն կը կատարուէր 'ի յիշատակ մշտնջենաւոր Չոհին զոր Տէր մեր Յիսուս վերջին Ընթրեաց ժամանակ հաստատեց։ զայդ կը յայտնէ Վարդապետարանին Ժ. 6 համարն։ Մնացեալ երկու օրերն՝ Պահք կոչեցեալք, չորրորդն (չորեքշաբթի) եւ վեցերորդն (ուրբաթ)՝ սգոյ օրեր են, յորս հաւատացեալք կ'ապաշխարէին, 'ի յուշ մատնութեան Յուդայի (չորեքշաբթի), եւ 'ի յիշատակ չարչարանաց եւ մահուան Փրկչին (ուրբաթն)։ Այս կրկին աւուրց վրայ խօսող ամենէն հին գիրքն՝ Վարդապետարանս է. ապա կուգայ երմա, որ կրկին պաճոց օրերն՝ Հսկումն կը կոչէ. ապա Տերտուղիանոս։ Այս յիշատակութենէս լուսաւորեալ՝ Աւետարանին մէջ սոյն կրօնական սահմանադրութեանց հետքն կրցինք նշմարել, հաստատութիւնք՝ զոր Առաքեալք ինքնին զործադրեցին. այնպէս զի նորածին հաւատացելոց Ժողովն յեօթնեկի՝ երեք անգամ կը կատարուէր. Չորրորդ եւ Վեցերորդ օրն եւ Կիւրակէն։

Կիւրակէ աւուրց Ժողովոյն մէջ ինչ կ'ընէին Հաւատացեալք, առանձինն պիտի տեսնեմք մանր առ մանր, թէ Վարդապետարանս

(1) Այսպէս է Ագապն ու է Սեր Լ Մատաղ. 'ի Կերական

րանին մէջ (ԺԴ, ԺԵ), եւ թէ Ս. Յուստինեայ ջատագովակա-
նին մեկնութեանց եւ մեր իսկ մեկնութեանց մէջ, զորս յի-
շատակած եմք, Կարեւոր եւ սքանչելի վկայութիւններ ունիմք
'ի ձեռին, որովք Առաքելոց ժամանակին ժողովոց նկարագիրն
եւ առիւնն կը հասկընամք կէտ առ կէտ, Աքանչելի Յուստինե-
այ վկայի ըսածն՝ զոր՝ թէ եւ յիշատակած եմք այլուր՝ յիշեմք
հոս թեթեւ մը. — «Յիսուս իր յարութենէն յետոյ վարդապե-
տեց իրեններուն Կիրակէ աւուրց ժողովոց համար կարեւորներն»:
Ուստի Եկեղեցին ըստ այսմ ոչ թէ Աւետարանէն ընդու-
նած քաղած է Ս. Խորհուրդն, այլ նոյն իսկ Յիսուսի սեպհա-
կան պատուէրէն որ զինի յարութեանն:

Գալով օրերուն՝ ահա Աւետարանի մէջ նկատածնիս, զի
Յիսուս յարութենէն յետոյ ութ օրը մի անգամ Առաքելոց ժո-
ղովին ժամանակ կը յայտնուի. բաց 'ի վերջին երեւումէն՝ յորում
Դոհութեան խորհուրդն իր Համբարձմամբն կը հաստատէ:

Կիրակէից ժողովներու ամենէն մանրամասն եւ պայծառ
բացատրութիւնն կը տեսնեմք Վարդապետարանիս մէջ, որոց
հետ զուգելով Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ առաջին եւ երկրորդ
դարուց հեղինակաց վկայութիւններն՝ Առաքելոց ժամանակի
Կիրակէից ժողովին հետեւեալ նկարագիրն կընամք տալ.

Յղարքը հաւատացեալք՝ ժողովարանին կամ ժողովրդանո-
ցին մէջ, կամ քրիստոնէի մը առանձինն տան՝ Վերնատան մէջ,
որ ապա Տաճար եւս ըսուեցաւ, կը ժողովէին 'ի Տերունի սե-
ղան կամ կերակուր, չարթուն առաջին օրն՝ Միաշաբաթին
(Una Sabbatorum), որ է Տերունի, օր Տեառն (1): Անդ 'ի Մար-
դարէից մաս մը կ'ընթերցուէր, մանաւանդ Եսայեայ մարգարէ-
ութենէն եւ կամ Աւետարանէն. Երիցապետն (Վերակացուն) ապա
կը խօսէր. Հաւատացելոց Խոստովանութիւնք եւ յանդիմանու-
թիւնք կը կատարուէին: Ապա ամենքն միասին ամենուն հա-
մար կ'աղօթէին, յաւարտելն՝ Սարկաւարդն հաւատացելոց ըն-
ծայից մէջէն Հաց մը եւ Բաժակ կը մատուցանէր Յղարք Վերա-
կացուն (Նախադահին), որոց վրայ Քրիստոսի Տեառն Ընթերաց
ժամանակ ըսածն ու ըրածն յիշելով մի առ մի, ամենուն ընդ-
նէն ինքն միայն Նախադահն դոհութիւն կը մատուցանէր առ
Հայր, ըստ մարմնոյ եւ բնութեան եւ ըստ հոգւոյ շնորհաց Գո-

(1) Ըսող տէրունական օր Էսայի, է- Օր յարութեան ըսող
շաբաթին:

հուժեհէն յետոյ սրբազործեալ Ընծայքն կը բաշխուէին ներկայից. իսկ բացակայից կը տանէին Սարկաւազունք: Կենարար Մարմնոյ եւ Արեան հաղորդելով Հաւատացեալք, կ'ըսկսին երգեր նուագել առ Յիսուս:

Իմաստն էր. — Հացն եւ Գինին՝ Նուիրողաց ներկայացուցիչն՝ որ կենաց պահապանն է ըստ մարմնոյ, ընծայուելով 'ի Մարմին եւ յԱրիւն Տեառն, սրբազործութեամբն զԸնծայողսն կը պատկերացունեն 'ի Տէր. որով հաւատացեալ եղբարց հօտն ոչ էրէ ընծային՝ այլ Մարմնով Տեառն կը պատկերանայ: Հրէականին եւ Քրիստոնէական սրբութեանց հիմն է այս զաղափար:

Վարդապետարանս թաց աստի նաեւ Պաշտօնէից որոշումն կ'ընէ. Կիրակէից ժողովն կատարելու համար հաստատուէն, Եպիսկոպոսունք եւ Սարկաւազունք անուամբ, որք Առաքեալսն երէն, Մարգարէներէն եւ Վարդապետներէն զստ մարմին էին: Կը խօսի այն Քրիստոնէից վրայ՝ յորս Երկրութեանն ուխտս դեռ եւս հաստատուած չէր. ինչպէս Գործոց մէջ կը տեսնեմք յիկոնիոն, 'ի Լիւստրոս, յԱնտիօք Պիսիդիոյ:

Տեառն վերջին Ընթրիքն Վարդապետարանիս Ժ. զԼ. 6 համարին մէջ յայտնի է որոշակի, յուղայական ընթրիք չէր այդ, ծիսականն. այլ Բեկումն հացին, որ է ճշմարտիւ հետեւեալն.

«Այլ մեզ ետուր զնոգեոր կերակուրն եւ զըմպելի եւ ըգլեանս յաւիտեանից Որդւովդ քով:

Այդ բեկումն եւ բեկանեյն հացին՝ երկրորդ դարուն Անանուն յիշատակեալ Դրչէն կը կոչուի Պատարագ Քրիստոսի Վարդապետարան ԺԴ. 1):

2

ՀԱՒԱՍՏԱՑԵԱԼ ՀՐԷԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՆՈՑԲ

Վարդապետարանիս ԺԴ. գլուխն երախայրեաց վրայ կը խօսի մի առ մի համբելով, ըստ յուղայական պատուիրանաց. Որ-

պէս զի Մատնկանս ընթերցումն զիւրմբննելի ըլլայ՝ հոս ընթերցողաց առ այդ կարեւոր ծանօթութիւնքն կը յիշատակեմք։ Թէ եւ յետոյ ընդերկար կը դառնամք խօսել վերստին։ Առաքեալը զՀոպին Սուրբ ընդունելէն վերջ՝ եօթն տարի միայն Հրէից աւետարանեցին զՔրիստոս. Գործոց ԺԱ, 19—26 կը հաստատէ զայդ. այն եօթն տարեաց մէջ շատ մը յուզայական ժողովրդանոցը 'ի հաւատս գալով՝ Քրիստոնեայ ժողովրդանոցներ եղան։ Եօթն տարիներէ յետոյ Պաղեստինէն դուրս գտնուող եւրոպական խել մը ժողովարանք Քրիստոնէից աղօթատեղի սկսան ըլլալ, Առաքելոց քարոզութեամբ։ Այդ ժողովատեղեաց մէջ Հաւատացեալք կը խմբուէին։ Ինչպէս կը տեսնեմք Գործոց ԺԲ, 7. Հռոմ. ԺԶ, 4. Կորնթ. Դ, 13. Փիլեմ. 2։

Յակոբոս իր Թուղթն 'ի ավիւսոս գտնուող հաւատացեալ Հրէից ուղղեց, այսինքն՝ որք Պաղեստինէ դուրս կը գտնուէին. ինչպէս՝ 'ի Պոնտոս, 'ի Գաղատիա, 'ի Կապպադովիա, 'ի Բիւթանիա, յԱսիա, եւայլն։ Բիւթանիոց մէջ՝ Պլինիոս Կրտսեր (Ամ Տեսուն 112) իր անդ գալստենէն քսան տարի առաջ Քրիստոնէից դոյութիւնն կը վկայէ, լաղմաթիւ էին յոյժ կ'ընէ, ամեն դասակարգէ, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ամուռած, այնպէս զի հեթանոսական տաճարք ամայացեալք, ոչ զո՞հ կար եւ ոչ սպանդ, զենմունք արհամարք, ոչ դնող եւ ոչ ուտող։ (Պլին. Դիւք Ժ. Թ, 97)։

Հրէական ժողովարաններու դարձիւն սկսած էր այս. Պետրոս իր Բ. Թուղթն եւ Յուդա զիւրն՝ առ նոսա կ'ուղղեն։

Առաքեալք ուր որ հասնէին, յաւուր շաբաթոս հրէական ժողովատեղին կը մտնէին եւ 'ի Քրիստոս հաւատքն կը քարոզէին. ինչպէս յիշեցինք զՊաւղոս։ Եթէ լսէին քարոզութեանն՝ հրէականն՝ յուզայականն՝ Քրիստոսեան ժողովարանի կը փոխուէր. եթէ չլսէին՝ հաւատացեալք առանձինն փոքրիկ հօտ մը կը կաղմէին, անկախ եւ անշատ հրէական ժողովարանէն։ Այս է առաւելի եկեղեցի ըսուածին ծագումն։ Այս խօսքով եկեղեցի բառն առաւելի իմաստին մէջ փակուած է. Քրիստոնէի մը առանձին բնակարանին՝ տան՝ մի կողմն կը զատուէր 'ի ժողով եղբարց, այս է վերնատունն (Գործք Ա, 13. Թ, 37, 39. Ի, 8.) կամ Կաթիկոն եւ վանք։ Գործոց Ժ, 9, յարում Պետրոս 'ի տանեաց կ'աղօթէ, չփոթելու չէ վերնատան հետ. վասն զի ինչպէս Հին Կտակարանին մէջէն յայտնի է՝ Հրէայք տանիքի վրայ կ'ընէին եւ զէպ յերուսաղէմ դառնալով կ'աղօթէին. ար-

դէն իսկ իմաստէն յայտնի է ստանեաց բացօթեայ ըլլալն. (Գործք Ժ. 11). Նոր Կտակարանին մէջ Եկեղեցի բառն առանձինն եւ ոչ մի անգամ ժողովատեղւոյ համար գործածուած է, այլ միշտ հաւատացելոց ժողովն կը յայտնէ. այսպէս իմա նաեւ Վարդապետարանիս համար:

(Շարայաբեկի)

Ս. Վ. Ն.

Գիտականք

ՁԱՏԿԻ ՏՕՆԸ

Լատինացւոց Ձատիկն անցեալ տարի Մարտ 25ին էր. հետեւեալ տարեթիւերուն մէջ Ձատիկն նորէն այս թուականին պիտի տօնուի. 1951ին, 2035ին, 2046ին, 2057ին, 2103ին, 2114ին, 2125ին, 2198ին: Նիկիական տիեզերական Սիւնհոգոսին կարգադրութիւններուն համաձայն Ձատիկ տօնը ամենէն կանուխ Մարտ 22ին կրնայ տօնուիլ, վասն զի լուսնի լրումն՝ որ Տօնին օրը կը սահմանէ, Մարտ 21 ին է: Այս երկու դէպքն ալ խիստ քիչ անգամ կը պատահի. միայն 1693, 1716 եւ 1818 տարիներուն մէջ պատահած է. նորէն պիտի պատահի 1970, 2076, եւ 2144 տարիներուն: Իսկ ամենէն ուշ տօնուած Ձատիկն Ապրիլ 25ին է. այսպէս 1666, 1734, եւ 1886 տարիներուն մէջ եղած է եւ որ պիտի կրկնուի 1943, 2043, 2147 եւ 2669 տարեթիւերուն:

ՏՈՄԱՐԱԿԱՆ

Տոմարին զանազան հետաքրքրական մանրամասնութիւնները:

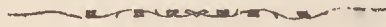
Որ եւ է դար մը չի կրնար Զորեքչաբիի, Ուրբաթ կամ Շաբաթ սկսիլ: Որ օրը որ սկսի Յունուար ամիսն, նոյն օրը կ'ըս-

կըսի նաեւ Հոկտեմբերը. Ապրիլը Յուլիս ամսուան սկսած օրը կը սկսի, ինչպէս նաեւ Դեկտեմբերը Սեպտեմբերին սկսած օրը. Փետրուար, Մարտ եւ Նոյեմբեր ամիսները շաբթուան մէջ միշտ մի եւ նոյն օրերը կը սկսին, մինչդեռ ճիշդ հակառակ է՝ հետեւաբար փոփոխական՝ Մայիս, Յունիս եւ Օգոստոս ամիսները, Նահանջ տարիները միշտ բացառութիւն են, Ընդհանրապէս ո՛ր օրն որ սկսած է նոյն օրն ալ կը լմննայ Տարին, Ամէն 28 տարի մէջ մը Տոմարները նոյն են:

ԼՐԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Գիտէք թէ Ամերիկայի լրագրապետը ի՞նչ նորութիւն հնարած են կարելի եղածին չափ բաժանորդներ զտնելու համար: Ամերիկեան Լրագրի մը խմբագրութիւնն ահագին չէնք մը գընած է, որուն հաճոյատեսիլ պարտէզները ու յիսունէ աւելի կահաւորեալ սենեակները մէյ մէկ հրաշալիքներ են: Գիւղագնացութեան վեց ամիսներուն մէջ քուէարկութիւն կը կատարէ լրագրին վարչական ժողովը, եւ այն երջանիկ արարածն որուն անունը քուէտուփէն ելլէ՝ իրաւունք կ'ունենայ ճրիաբար գիւղադնացութեան երթալու՝ ուր իր կամ ուր չաբաթ, այդ իշխանավայել ապարանքը:

Յովհ. Յ. Ալան.

Արօնական Խորհրդածոյքիւնք

ՊԼԱՏՈՆԻ ԵՐԱԶՆ

Պղատուն կը շարունակէ (*)

Միակ մարդն՝ իր համառօտ կենաց չըջանալ՝ կարօղ չէ բոլոր ճշմարտութիւններն դանկ ու վարդապետել, տարակոյսքն քառնալ, ընդդիմաբանքն ցրել, Սոկրատ իր նախորդներու ուսումն ուղղեց, ես, ըստ իմ չափու, զՍոկրատ թարգմանեցի եւ պարզեցի. միթէ յաջորդաց մէջ չ'պիտի յառնէ մէկն՝ որ իմ խօսքերս բացատրէ եւ աւելի համազիչ ու ճշմարտին մօտ զործէ։ Այս է փափաքս, չեմ յանդիմար բնաւ պարծել՝ թէ բնաւ վրէպ չգտնուի զրոյս մէջ, թէ առանց քննադատութեան պէտք են կարգացուիլ, թէ ոչ ոք 'ի գիտութեան եւ 'ի ճշմարտին պիտի զերազանցէ զիս. անոտանկի է այդ ամբարտաւանութիւն։

Կրիտիսա. — Պղատուն, մարդկային բարբառն երբեմն փոխանակ խորհուրդն մեկնելու՝ կը մասնէ. ուստի խօսքն պայծառ մնալու համար՝ երկարաքանութենէ զգուշանալու է. աւելորդ կրկնութիւններ ճամբան կը զժուարեն։ Պարզ խօսքով ճշմարտութիւնն բացատրողին մեկնիչ կարեւոր է արդեօք. ասպզայ զարեւրու մէջ եկօղ կարգացօղն ու այսօրուան լսողն միանգամայն չեն կարօղ պարզ պարզ հասկընալ։

Պղատուն. — Կրիտիսա, ցոյց տուր ինձ այնպիսի մարդ մը, ես կը լսեմ. իսկ եթէ խօսիմ եւս՝ կ'ուզեմ որ մահկանացու մարդն լռէ ինձ եւ հպատակի։ Մարդ մը միայն չէ կարօղ կոթովախօս եւ պարզ լեզուաւ բոլոր ճշմարտութիւնն խօսել. Կրիտիսա, աստուած մը միայն այդ ոքանչլիքն կրնայ ընել. եւ եթէ կրնանք անուն մը տալ այդ աստուծոյ՝ Բանն է, Խօսքն աստուածային վասն զի 'ի մեզ ամենէն սկսանք՝ ամենէն սխալականն՝ ամենէն խաբեւայն՝ Բանն է, Խօսքն։ Բայց իմ խորհուրդս այդ աստուծոյ խօսքովն լսեցընելու համար՝ աստուած

(*) Տես Պապիէ Ե. Տարի Բէ-20.

մ'ալ մեկնիչ ըլլալու է. աստուած մը՝ որ մարդոց մէջ լինելով՝ ճշմարտութեան խօսքն լսացատրէ: Ուրիշ կերպով հնար չէ. վիճաբանութիւնն վերջ չունի. մեկնչի դէմ մեկնիչ պիտի ելլէ. լսացատրօղն իր լսացատրածին դէմ պիտի կանգնի, եւ մարդկային խօսքն՝ զոր աստուած մը մեզ պիտի հաղորդէ՝ իր բնական ապականութեան մէջ կը կործանի: Ի՞նչ կ'ըսես Կրիստիաս:

Կրիստիաս. — Իրաւ է Պղատոն. միայն թէ մարդկային լեզուն ուրիշ հիւանդութիւն մ'ալ ունի, որուն նշաններն տեսած եմ, առանց անոր բնութիւնն ճանչնալու: Վասն զի ոչ միայն մեր խորհածն չբացատրեր՝ այլ շատ եւս չխորհածնիս կը խօսի. բառեր յաջորդաբար զիրար կը քաշեն եւ մեր որոշած սահմանէն կ'անցնին անդին: Բանադասութիւն մ'է այս, որու առջեւ քու բոլոր խմաստութեամբ՝ Պղատոն, շատ անգամ կը խոնարհիս, դու եւս: Տէ՛ր եւ քու խօսքիդ՝ թէ գերի. վասն զի ըսիր թէ աստուած մը միայն զիտէ բոլոր ճշմարտութիւնները, աստուած մը՝ որ խօսքն կ'ուղղէ կը բռնէ եւ ինքն է Խօսքն՝ Բանն: Գուցէ այս աստուածն՝ Սոկրատայ առ Կլինիասի որդին Սլէկիբիսոյ քարոզածն ըլլայ, ըսելով թէ միայն նա մեզ կրնայ ուսուցանել աղօթից կերպն: Պղատոն, այս է այն թէ այլ ոք վասն զի ըստ պատեհին կը փոխես դու:

Պղատոն. — Եթէ՛ Կրիստիաս, աստուածներու ղեմէիւր դու եւ անծանօթ ճշմարտութիւն մը հարցունէիր պաղատէիր առնոց, առած պատասխանդ՝ քու այս հարցմանդ գոհացումն էր: Կը ճանչնայիր թէ ի՞նչ ունին մարդք եւ ի՞նչ անմահք:

Միթէ բոլոր ճշմարտութեանց առանց երկնայնոց կրցա՞ր հասնիլ քու խելքովդ. ուրեմն աղօթելու պաղատելու է սոսկեց հաքը. պիտի տան ուղղներուն, պիտի զլանան չուղղներուն: Այսպէս կը տեսնանք մեծամեծքն: Չնչին շնորհաց համար եւս՝ պէտք է անոնց կարողութիւնն ճանչնալ, յարգել զիրենք, վրտահիլ եւ սիրել: Որչափ աւելի աղօթքով առատանանք՝ այնչափ աւելի լոյս կ'առնունք. կ'ըմբռնենք թէ մեր հոգին իրենց հոգւոյն հետ է, սիրով եւ հպատակ սիրով՝ չղթայուած: Ըսէ՛ Կրիստիաս, ի՞նչպէս պիտի աղօթես. զի թէ այն աստուածն՝ զոր քարոզեց Սոկրատ՝ գեռ եւս մարդոց ճշմարիտ աղօթից գաղտնիքն յայտնած չէ, դու որ մեզի հետ ես, դու բարեկամ, սորուեցուր՝ ըսէ՛ մեզ՝ ինձ եւ Ապոլոգորին, ի՞նչ աղօթքով կըրնանք մասնակցիլ այդ ճշմարտութեան, որուն կ'երեւի թէ հասու եւս դու:

Կրիտիկա. — Կասիր Պղատոն ծաղրելէ, աստուածներն մի՛ վրդովեր, Մի բլայ թէ շատ, մի՛ վրդովեր, Եթէ մի է՝ ինչպէս երբեմն կը հաւանիս դու, ահաւոր է, չխոնարհիր զմեզ ուսուցանել. կամ թէ շատ՝ ինչպէս Աթենացիք կը հաւատան, հակաբարբառ պիտի լինին իրարու. ճշմարիտ գիտութիւնն բընաւմբ 'ի մարդոյ եւ իր խորհրդէն կը բխի, առանց աստուածային կամ արտաքին օգնութեան օպասելու: Առանց վրդովման հանդարտօրէն կ'ըսկսի, առանց սղօթից կը յառաջէ, բանաստեղծութիւն չսիրեր, այլ լոկ ճշմարտութեան լոյսն: Դա կը ցրուէ ցնորական երազներն եւ ցնդական երեւոյթներն. ինչպէս արեւ՝ դիշերոյ տարածած մշուշն: Մեր աղայութիւնն ցնորքներով սընուցիր դու. արչալոյս էր. կէս օրն մօտ է, եւ մեք չափահասք՝ բանի եւ ճշմարտութեան կարօզ վարդապետ մը կը հայցենք: Պղատոնի յիշատակն չանկուչենք պիտի, սակայն ցաւ է մեզ՝ զի յաճախակի դաշխարհ եւ անոր վրայ բնակողներն մոռնալով՝ ամպերու մէջ կը շրջի:

Պղատոն. — Իրաւամբ՝ Կրիտիկա, իրաւամբ ըսիր՝ թէ խօսքըն մեր որոշած սահմանէն զմեզ կ'անցունէ շատ անգամ: Իսկ քուկդ՝ ուզածէդ աւելին եւ խորհածէդ պակասն ըսաւ: Այն վարդապետն՝ յոր դրած ես յոյսդ, զոր Պղատոնէն եւ անմահներէն բարձր կը դասու, պիտեմ թէ ո՛վ է. նոր չէ քու հարումդ, սակայն դա՛ աւելի սէր եւ աւելի պատիւ կը պարտէր ինձ: Փոխանակ այսպէս հակառակելու ինձ՝ եւ իմ վերջին խօսքս լսող աշակերտներս քաղելու ինծմէ, չէ՞ր կրնար սակաւիկ մ'եւս համբերել, եւ ահա մահն կը փակէ իմ բերանս եւ զինքը տաղնապօղ խօսքս կը խափանէ այլ եւս:

Մակեդոնեան կրթութիւնն թէպէտ ոչ այլասեռ՝ սակայն չէ յոյն. Ստագիրի (1) մէջ ծերոց եւ դաստիարակաց պատկառանքի վրայ այլապէս կը խորհին քան յԱթէնս: Գուցէ՝ Կրիտիկա, սոյն այս ուսման վրայ էր քու խօսքդ, մինչ ըսիր՝ թէ մարդ առանց աստուածներու օգնականութեան կը գտնէ ճշմարիտն, առանց բանաստեղծականին բանդագուշանաց ուշ դնելու:

Կրիտիկա շիտթած սկսաւ վար նայիլ:

(1) Արեւոտայ Ժողովար Մակեդոնիոյ, 384 Նախ Կան շրջիտոս: Հայրն Նիկոմաքոս՝ Փիլիպպոսի հօր Ափանդոս Գ.ի Բժիշկն էր:

Մի կարծեր, Կրիտիաս, յարեց Պղատոն, թէ ես արհամարհեմ զԱրիստոտել եւ իր ունեցած մեծ շնորհներն ուրանամ։ Դեռ ինքն զինքն չճանչցած՝ ես զինքը կը ճանչնամ, եւ զուցէ ինքն իր առ ինչ կարգեալ ըլլալն չգիտեր, իսկ ես կը գուշակեմ եւ չեմ սխալիր կարծեմ. օր մը Յունաստան տմբողջ իր խօսքը պիտի տարածուի։ Տոկուն համբերատար մ'է. ոտը յիշատակաւ զարգացեալ, աշխատութեան եւ ուսման հետամուտ՝ յոգնիլ չը պիտեր։ Երեւոյթներու ճշգրիտ ծանօթութեան հետ կցած է աւոնց յարաբերութեանց գիտութիւնն. կրկին հազուադէպ յատկութիւն ունի. հոգւոյ եւ բնութեան գործերն կը քննէ եւ հասարակաց յայտարարով կը զօղէ իրարու։ Ապագայ սերնդոց մեծ նպատակ է դա, եւ երբ որ եւ է ուսման մէջ մեր դարուն մարդոց խորհածն ուղեն իմանալ, Նիկոմաքեայ որդւոյն պիտի դիմեն։ Երանի անոնց՝ Կրիտիաս, որք քեզի պէս անոր ձայնը պիտի լսեն եւ իր խօսքն իր խօսքով հասկանան։ Չեմ կարծեր թէ բոլոր գիտութիւններն միանգամայն կարենայ զրկել, ինչպէս առաջադրած է, եւ ունկնդրաց սկարութեան չափովն պարզաբանել եւ լուսաւորել զանոնք։ Կենթադրեմ թէ իւրաքանչիւր գիտութեանց կարճառօտ բացատրութիւն մը տայ եւ քիչ բառով շատ բան ըսել պիտի ջանայ։ Իսկ թէ աստուածներէն երկարակեցութեան խոստումն ընդունած է՝ Նեստորի Պիլիապեոյ պէս, չգիտեմ։ Ըսած է քեզ Կրիտիաս։

Կրիտիաս. — Չրոտա՛ Պղատոն, ոչ ինծի ոչ ուրիշի։

Պղատոն. — Դէթ ըսած պիտի ըլլայ՝ թէ ինչ կերպով բնութեան եւ հոգւոյ գիտութիւնքն պիտի պարզէ, առանց բան մը փոխելու եւ առանց պակաս թողլու։ Զորօրինակ, բանավարելու ամեն օրէնքն եւ ամեն ձեւն հաւտօտարապէս պիտի բացատրէ անշուշտ, իւրաքանչիւրին հարկն ու յարգն ճանչցունելով։

Կրիտիաս. — Վստահ եմ վրան՝ Պղատոն, ընդարձակ միտք, ապանով զտառաստան ունի. սկսածն կը կատարէ առանց կարեւոր բան մը մոռնալու։

Պղատոն. — Խոստովանէ Կրիտիաս՝ որ առանց աստուածներու յատուկ օգնականութեան ոչ ոք այնչափ խորամուխ եւ ճիշդ կրնայ ըլլալ, մինչեւ ամեն բան տեսնել եւ ամեն բան ըսել ճշգրիտ չափովն եւ կատարեալ համեմատութեամբն։ Սակայն այսչափն բաւական չէ. պէտք է որ իր ճառերն կարգացողներու առջեւ պաշտպանուին. եւ վասն զի շղթայակապ հա-

զորդութիւն պիտի ունենան իր ըսելիքներն՝ պէտք է որ անկորուստ եւ անխափա մնալով մինչեւ արտոնոյն աւանդութիւնս Կրիստիսոս, արդեօք տատուած մը նիկումաքի որդւոյն խօսքն մահկանացուաց սովորական տկարութենէն հանած օղտաւ կայուցած է. արդեօք ամեն յաջողակ բարիքն տուած է իրենս:

Կրիստիսա. — Պղատոն՝ կրկնեմ խօսքս: Արիստոտ աստուածներու աղաչել չօժարիր, եւ ոչ իսկ 'ի նոցանէ շնորհ կը հայցէ. ստորին աշխարհէս՝ ուր մենք կը բնակինք, չատ վեր կը համարի զանոնք եւ ոչ թէ մեօք պարագօզ: Իր խորհրդոյն զօրութեան եւ տարածութեան վրայ վստահի միայն, իր զիտողութեանց թիւն եւ ուղղութիւնն կը հաշուէ, իր խօսքին սարգութեան եւ ճշդութեան ուշադիր է միայն:

Վասն զի որ եւ է այլաբանութեամբ, ձեւով, օրինակաւ, ցնորքով՝ չճանրաբեռնէր իր բացատրութիւնն. կ'այլանէ այդ ընդունայն պաճուճանքն՝ որով մեր հետորոնք ուսմիկ խառնաղանձն կը պատրեն: Ամեն բառ խորհրդոյ մը մեկնութիւնն պէտք է ըլլայ, խորհրդով կեանքն կը վարի: Արիստոտ խորհողներու ուղղեց իր խօսքն. միւսներուն վրայ աչք անգամ չձգեր. սակայն ժամանակ պիտի դայ՝ յոր ամենքն պիտի սկսին խորհիլ եւ բոլոր աշխարհ իր զրքերը պիտի կարգայ:

Պղատոն. — Ո՛հ, երանի՛ քեզ Կրիստիսա, որ այժմէն իսկ սկսեր ես Արիստոտի նման քիչ խօսքով մեծամեծ զաղափարներ պարզել եւ գուշակել: Եւանի էր ինձ՝ եթէ առոյգ ժամանակիս հառած ըլլայիր. անշուշտ պայծառ լոյս մը պիտի տայիր ինձ մարդկային բնութեան վրայ, զոր կ'անգիտանայի, մարդկութեան ապառնի վախճանին վրայ: Շատ սիրով պիտի թողուի մերկանայի յայնժամ այն աւելորդ պաճուճանքն՝ որք վախճանակ ճրչմարտութիւնն պարզելու՝ կը քօղարկեն եւ լոյսն կ'աղօտեն: Կրնայի այն ատեն գուշակել՝ թէ օր պիտի դայ՝ յորում մարդիկ միայն խողհօղ պիտի ըլլան, հոյկնին խորհուրդ պիտի դառնայ ամեն մասամբ:

Տես Կրիստիսա հիմակ իմ թշուառութիւնս, ես եւ իմ զբոսութիւնքս՝ ի սպառ մոռացութեան պիտի մասնուին. ես կարծէի՝ թէ ինչ որ է այսօր մարդն՝ նոյն պիտի ըլլայ՝ սպագային ալ. կարծէի՝ թէ մարդկային հոգին յապագային զանազան տարերք պիտի խառնուի, որոց մէջ խորհուրդն առաջին կարգն պիտի բռնէ, բայց ոչ ամբողջն: Բայց Կրիստիսոս կը գուշակէ եւ կ'ապահովէ, թէ Աթենացիներէն բոլորովի՞մր տարբեր մարդիկ

պիտի զան. առանց կրից, առանց ցանկութեան, առանց սիրոյ, արտաքին աշխարհի վրայ չնայող մարդիկ, նիւթական կենաց տաղտուկներէ զերծ մարդեր, որոնց բանգործն պիտի ըլլայ խորհիլ եւ բանավարել: Արդեօք ատոնք պիտի կարենան ըմբռնել այն ճառերը՝ որք տարբեր մարդոց համար հիւսուեցան: Պիտի ծաղրեն զիս զխտւոյ, կամ լեզուիս վրայ պիտի խնդան. ստկայն կը յուսամ թէ արդահատին վրաս, զիտնալով որ ես Կրիտիասի եւ Նիկոմաքոսի որդւոյն կենդանի լուսով լուսաւորուած չէի: Բաւական է որ այն դարերուն մէջ ալ՝ ահաւոր յանցանքին քաւութեան համար՝ մաս մը մարդիկ մեր անկատար բնութեան հաղորդակից չըլլան: Վասն զի ատոնք՝ եթէ մեր կրքերուն եւ ցանկութեանց հաղորդ ըլլան՝ իրենց նախնի հարց աւանդածն պիտի յարգեն, բնութեան գեղեցկութեանց պիտի հետամտին, վերջապէս այն անօգուտ եւ ընդունայն օրինակներն՝ որոնցմով մենք գեղեցիկն ու ճշմարտան կը ճանչնանք, պիտի խնդրեն իւրենք ալ. ատոնք իմ գրուածքս պիտի յարգեն ու կարդան. վասն զի աղօտ լոյս մը եւ ճշմարտութեան ցիրուցան սերմեր պիտի գտնեն հոն:

Բայց ինչ օգուտ. քանի որ անկատար ու սակաւաթիւ մարդիկ պիտի յարգեն իմ խօսքս, մինչ կառարեալք եւ բազմաթիւք պիտի պախարակեն:

Ապոլոդոր. — Ըստ իս, Պղատոն, եթէ նորէն ծնանիմ ես, ինչպէս Պիւթագոր կը վարդապետէ եւ ես կը յուսամ, չեմ կարծեր թէ կորուստ ընեմ, եթէ ինձ հարցուէր ընտրել չսիրելի կամ չխորհելի, իսկոյն՝ կ'որոշէի՝ մերկանդամ ճշմարտութենէն շատ վեր է սիրով քօղարկուած ճշմարտութիւնն:

Պղատոն. — Վստահ լեր Ապոլսգոր, աստուածք որ մեր հոգւոյն մէջ տնկեցին ճշմարտին եւ գեղեցկին եւ սրբոյն սէրն, չեն խլեր զանոնք: Ըշմարտութիւնը ճանչնալու համար միշտ սիրելու է զճշմարտութիւն. աւելի սիրել՝ աւելի ճանչնալու համար. սիրելու է զայն՝ սիրցնելու համար այլոց: Ա՛, եթէ ոք ճշմարտութեան չփախաքի՝ կրնայ կարօտ զգալ, կրնայ ջանալ առ այդ: Եթէ ճշմարտութիւնը չսիրենք, մեր նմանիքը չսիրենք, կրնանք այդ ուղղութիւնն ցոյց տալ այլոց: Ոչ, Ապոլոդոր. ոչ Կրիտիաս. ճշմարտութիւնը չսիրողը՝ ճշմարտին զխտութեան մէջ չկրնար յառաջել, ոչ ընդունել եւ ոչ հաղորդել: Այն օր յոր մարդիկ ճշմարտը պիտի հասկընան եւ չփախն անոր, եւ այդ սէրը պիտի չարծարծեն աւելի բարձր ճշմարտութեանց հասնե-

լն փափաքով, այն օր իրենք մարդ անուան արատ պիտի բերեն, ուրիշ անուն մը պէտք է իրենց: Այս մասամբ Արիստոտալ համաձայն է ինձ. եւ եթէ իմ աշակերտներէս աւելի ճշմարտին սիրօղ չըլլար ինքը, չէր կրնար այն գիտութեանց հետապնդել: Կրիտիաս, քեզմէ աւելի ճանչցած եմ անոր հոգւոյն կիրքն:

Արդեօք պիտի խոստովանի՞ օր մը այն աղբիւրն ուսկից լեցուցած է իր սափօրն, թէ մինչեւ վերջ լոռեթիւն պիտի պահէ: Եթէ իր քալած ճամբան չպարզէ իր ունկնդրաց, կարծեմ թէ պիտի վրիպի: Եթէ այն սիրոյ բոցն չհաղորդէ իր ունկնդրաց՝ իր խօսքերն չատ պիտի տկարանան. եթէ իմաստութեան սէրն չօգնէ՝ մարդկային խօսքն ոչ ինչ են: Իր ճառերն ալ իմոց պէս քննութեան եւ հակասութեան նիւթ պիտի ըլլան. գոցէ իմինէս աւելի, եթէ հոգւոյ խորերն թափանցել ջանայ, մանկ այն ծածկներու մէջ՝ զորս աստուածներու խնամատար տեսչութիւնն կամաւ ծածկած է մեզմէ: Խորհրդով խորհուրդն կրնայ լուսաբանիլ, բայց մինչեւ ցայդ վայր, չպիտի կարողանայ ազդել բոլոր հոգւոյ վրայ. առանց սիրոյ խորհուրդն՝ հոգւոյ ծածկներուն մէջ չմտնել:

Այն ատեն Կրիտիաս, իմ դրուածքս պէտք է օգնութեան կոչել, եթէ ընդունի այդ տկար նեցուկն: Կարելի է թէ յայնժամ այդ լոյսն վառելով՝ իր ձեռաց մէջ գտնուած սքանչելի պաշարն օրէ օր բազմապատկէ: Ապա թէ ոչ՝ ո՛հ կը վախճմ՝ թէ ունկնդիրք՝ մանաւանդ իմաստասէրք՝ սովորական չափազանցութեանց դիմելով, պառակտին, քակուին:

Նոյն վիճակին մէջ ենք մենք ալ. ոմանք մեզմէ՝ խորհուրդն կ'ըսեն ցուրտ եւ մերկ լինել, մինչեւ զհոգի սառեցունել. այլք բանաստեղծութեամբ կը զարդարեն զայն, ալիակերպելով 'ի սպառ: Աստուածք՝ ո՛հ Կրիտիաս եւ Ապոլոգոր, այդ չար մոլորութիւններէն պահպանեն զձեզ. աստուածք՝ մեր գրոց մէջ ճշմարտութեան հետամուտ եղօղներն ապագայ դարերու մէջ՝ պահպանեն: Սակայն կասկած ունիմ, չեմ կարծեր թէ իմ գրքերս քանի մը դար վերջը իմ ըմբռնածիս պէս հասկանան: Պիտի դատաւիտեն. իմ չքսածս պիտի կարգան իմ բառերու մէջ: Առ այս դարման մը գտայ իմ լեզուիս:

Նոյն իսկ խոստորօղ մտքերն, նոյն իսկ ծուռ ըմբռնողներն՝ ճշմարտութեան սէրը ծաւալած պիտի գտնեն իմ գրոցս մէջ. սակայն միշտ բանաստեղծական օրինակներով, միշտ վերացեալ

բացատրութիւններով. որոնց վրայ Կրիտիսա կը ծիծաղի: Չխորհիր գուցէ՝ թէ երբ մեր բոլոր բառերն խորհուրդ ըլլային՝ իւրաքանչիւրին քննութեան ժամանակ՝ հողինիս կայծակնահար պիտի ըլլար. երբ զգացման մը վրայ խօսինք, առանց զօրութիւնն եւ խորութիւնն խնդրելու, բնչպէս պիտի ընէինք: Կայծակնահար, այո՛. դուք ալ գուցէ վիրաւորուիք այս րաօիւ, սակայն ճշմարտին սիրովն է:

Ապովորդ. — Պղատոն, միթէ քու բարեկամացդ եւ կրտսերագոյն աշակերտացդ սրտին կ'ուղղես նախ այդ նետը. կամ թէ Աքիլլեայ գեղարդան պէս վիրաւորելէն վերջ բժշկել չգիտնու. միթէ իմաստնոյ մը վայել է մեր փափաքն զարթուցանել՝ եւ 'ի ճարակ ոչ ինչ բան մը տալ: Ճշմարտութեան ծարաւի եմ. եւ երբ չրթանցս մօտեցունես այն գաւաթն՝ ուստի յազուրդ կ'ըստասեմ, կը քեցես կը քաղես բերնէս: Կրկնած չեմ ճառերդ, միթիւ կամ հակառակ մտածմունք չեմ գիտեր. այն քիչը զոր առի՝ քեզմէ է, երախտապարտ եմ քեզ:

Այլ արդ Պղատոն ըսէ մեզ՝ քու հաւատարիմ աշակերտացդ, ինչո՞ւ լեզուդ մերթ պարզ մահկանացուի մը կը հաւասարի, եւ մերթ յաստուածոյ սիրեցելոյ մը, ճարտար քան զՊերիկլեսայն, քաղցր քան զՀոմիրին, առոյգ քան զԵսքիլեսայն եւ Պինդարիս: Մտացս բոլոր կարողութիւնք՝ քու խօսքերուդ վախճանն դրտնելու եւ քու սկզբանցդ մէջ թափանցելու հետամուտ են, առանց յաջողելու: Երբեմն ալ քեզ հետ՝ ամենակալ աջ մը կարծես՝ այս ստորին փոփոխական ալլալելի աշխարհէն կը փոխադրէ զիս դէպ 'ի բարձունս, ուր անփոփոխելիքն եւ կատարեալքն կը գտնուին, որոց հրամանաւ ներքինքն հաստատեցան ու եղան: Ինչ համար շատ ախորժական ու հեշտին է քեզ հետեւելով հասարակ երեւոյթներէն մինչեւ անոնց վրայ իշխող ընդհանուր դադափարն բարձրանալ. անախ անցնիլ մինչեւ պարզ Գաղափարներն, որք ամեն բանէ բարձր են եւ ամենէն կատարեալ. զորս միայն Գաղափար կրնանք կոչել ճշմարիտ. վասն զի անոնցմէ անդին բան չկայ եւ անոնց վրայ ձեւուած են ամեն բան:

Պղատոն, որչափ կը փափաքիմ ես զանոնք քու սիրած չափովդ սիրել, նմանիլ անոնց ու բոլոր կենացս մէջ ջանալ օր քան զօր հողիս անոնց պէս գեղեցիկ, սուրբ, մաքուր, ճշմարտութեան եւ արդարութեան սիրող ընել: Այլ քու խօսքդ՝ որ սրտիս մէջ այս սիրոյ բոցն կը ծագէ, լմնալուն՝ կը մարի. կամ

եթէ մնայ իսկ՝ աղօտ ու անղօր է. փոխանակ այն հեշտ հա-
ճոցից՝ որով լեցուած էր Ներոս քու խօսելուդ ժամանակ, դադ-
րելուդ՝ տարտամ անհանդատութիւն մը՝ խոր ձանձրոյթ մը՝ կամ
լաւ եւս սոսկալի ցաւ մ'ըսեմ քաղցր ճաշակի մը կորստեան:

Արգիօք, Պղատոն, աստուածներէ շնորհուած մահկանաց-
ուաց միշտ ես դու. կը չնչեւ, կուտաս, կ'արծարծես եւ կը դադ-
րիս. չուարած ենք: Պիտի չըսես Պղատոն՝ ո՞վ ես դու եւ ի՞նչ
քու ճառերդ, պիտի լսեմ բոլորովին: Եթէ աստուած մ'ես՝ ին-
չո՞ւ մեր պաշտօնն ու զոհն չես ուզեր. եթէ մահկանացու, սա-
կայն իմաստութեանդ համար պաշտելի ես, եւ ոքանչելի խօս-
քերովդ: Խօսէ Պղատոն, խօսէ:

Պղատոն. — Ապոլոդոր, եթէ զքեզ զոհացունելու համար
երազ կամ վերացական բան մը խօսէի քեզ հետ, ի՞նչ կ'ըսէիր.
Ի՞նչ մանաւանդ Կրիտիաս, որ արդէն իսկ խօսքերս չափազանց
բանաստեղծական կը համարի:

Կրիտիաս. — Իմ ըսելիքս այս է Պղատոն, որ վտանգաւոր
հիւանդութենէ մը բուժուելու համար՝ ժամանակ կորուստանելու
չէ: Ո՞վ ըսաւ թէ նոյն իսկ բանաստեղծութիւնն կարեւոր դա-
դար չպահանջեր: Բանաստեղծն կարեւոր չէ Աթենացւոյ. սա-
կայն քաղքէն դուրս թանձրախիտ տերեւոց հովանոյն ներքեւ
եւ զով ջրերու մօտ կրնան ապաստանիլ:

Պղատոն. — Քեզի՞ Կրիտիաս՝ թէ աստուածներու հնա-
դանդիմ, որոնց ձայնը սովորականէն աւելի կը զօչէ հողւոյս
խորերն: Վայ անոր որ անփոյթ է նոցա ձայնին եւ չլսեր: Ընդ
երկար պահեցի ես այն ծածուկն՝ զոր արգելք զրին ինձ չխօ-
սել. անցեալ կենաց մէջ՝ ըսած եմ թէ ինչպէս համառօտ տե-
սութեան մը մէջ քաղած եմ՝ զեղեցկի, ճշմարտի, բարւոյ, յա-
ւիտենական Գաղափարներու սէրն. ըսած եմ թէ ինչպէս կը
ցաւիմ այդ տեսութիւնը կորսընցունելու եւ կը ցանկամ'նորէն
համնիլ ատոր: Խօսեցայ հրամանին համեմատ, ոչ թէ ուղածիս:
Դիտէք ըսածս, սորուեցէք ճշմարտութիւնն, վասն զի աստուած-
ներուն հրամանն է, ահարկու հրամանն: Զդուշացէք, մի՛ դա-
ռանցանք կարծէք յայտնելիք ճշմարտութիւնս. որոյ ցիրուցան
երեւոյթն՝ խնամքով քօղարկուած՝ կը տեսնուի իմ ամբողջ դը-
րոցս մէջ: Այն ճշմարտութիւնն՝ ուսկից իբր միակ ազըրեւի բը-
խած է այն բանաստեղծութիւնն՝ զոր զու կը խոսես Կրիտիաս,
բայց 'ի զուր. վասն զի աստուածոց կամքն է: Դիտցիր որ մեզմէ
լաւ զիտեն իրենք մահկանացուաց պիտանին. եւ եթէ օր մը

հաճին աստուածային հրեշտակի մը կամ այլ միջոցաւ քեզ շը-
նորեն լուսոյ ճաշակն ու սէր, չնորհակալ եղիր գերազանց պար-
զեւին, եւ առանց սլատճառն խնդրելու՝ վարէ զայդ եւ այլ
մարդոց հաղորդէ:

(Շարունակելի)

Ս. Վ. Ն.

ՊՈՒԿՈՅԻ ԵՐԻՅՈՒ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ՅԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՍՐԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն) (*)

Այն ատենները քրիստոնէութեան դուռը հասած անհամար
մարդիկ կը զանուէին, որոնք թէպէտ հեթանոս չէին, բայց քը-
րիստոնեայ նաեւ չէին սեպուեր. որովհետեւ երախայից դասը
մտնալէն ետեւ, մկրտուիլը յամառութեամբ կը մերժէին: Ի զուր
եկեղեցւոյ Հարք բոլոր ճիգերնին կը թափէին ցուցունելու ի-
րենց վարուցը անպաահաութիւնը եւ վտանգը. ի զուր եպիս-
կոսոսք, Աստուածայայտնութեան եւ Զատկի մեծ տօնները
չհասած՝ ամէն կերպով կը քարոզէին թէ՝ «ահա հանդիսաւոր
օրերը կը մօտենան, անուննիդ տուէք, մկրտութեան պատրաս-
տուեցէք», բայց անկարելի կ'ըլլար վարատել իրենց անտար-
բերութիւնը: Քրիստոնէի տաղտը կրելով՝ պարտաւորութիւն-
ները կը ժխտէին, ոչ խոստովանութեան, ոչ զատկական հա-
ղորդութեան, ոչ եկեղեցւոյ օրինաց պահպանութեան կ'ուզէին

(*) Տե՛ս Պատկեր Ե. Տարի Ըե՛ս 20:

ենթարկուիլ, տակաւին քրիստոնեայ չըլլալին պատրուակելով Ներքեմն ալ խղճամտանաց խայթերն արհամարհելով, կը հետեւէին ժամանակուան այն առածին որ կ'ըսէր. «Թոյլ տուէք որ մեղանչեն. ինչ յիշատակ ունի, մկրտուած չեն»։ զիտնալով որ բաւական էր մտնուան կէտին մկրտուիլը ամէն մեղքերէն սրբուելու եւ փրկուելու համար։ Այս յանդուգն յուսով իրենց կեանքն եւ յաւիտենականութիւնը վտանդի մէջ կը դնէին։ Իւրաքանչիւր դար ունի իւր փորձութիւնները, հիւանդութիւնները եւ վտանգները։ Այն դարուն հիւանդութիւնն ալ այս էր։ Անթիւ անհամար մարդիկ այս թշուառ վիճակին մէջ կը գտնուէին։ Պատրիկոս այլոց օրինակին հետեւելով ինքն ալ կը լռնուի նոյն ախտէն։ Սրբուհի Մոնիգայի կողմէն շատ ժամանակ, շատ աղաչանք շատ արցունք թափել հարկ պիտի ըլլայ մինչեւ որ համոզէ զանիկայ, եւ ան ալ շատ ուշ գրեթէ մահուան կէտին, ընդունելու մկրտութեան փրկարար խորհուրդը եւ լիովին հաշտուելու Աստուծոյ հետ։

Այսու ամենայնիւ — որքան ալ անկատար է այս առաջին քայլը, մեր սրբուհւոյն համար դարձեալ մեծ մխիթարութեան եւ ուրախութեան առիթ մը կը սեպուի։ Պատրիկոս հիմա դէթ հեթանոս չէ, ճշմարիտ Աստուծոյ կ'աղօթէ։ Յիսուսի Քրիստոսի կը հաւատայ, եւ թէպէտ Մոնիգա զանիկայ իրեն քովը սուրբ սեղանը նստեցնելու ուրախութիւնը չունի, զոնք իրեն հետ եւ կեղեցի կ'երթայ, պատրաստական աղօթից եւ կրթութեանց մէկտեղ կը գտնուին, եւ տանը եօթը տարի ամուսնութենէ վերջը՝ կը սկսին նշմարել այն մտաց եւ սրաի միութիւնը, որն որ իրենց փոխադարձ երջանկութեանը համար ի սկզբան ըլլալու էր։

Այս հեռաւոր անցից պատմութիւնը կարդալով միտքը բընականապէս կը թափառի նոյնալիսի տեսարանաց վրայ, որոնք ամէն օր աչքերնուս առջին կը տարածուին ներկայ դարուս մէջ, որն որ շատ կը նմանի չորրորդ դարուն։ Ո՞վ արդեօք տեսած չէ նմանօրինակ կործանումներ, եւ նմանօրինակ կանգնումներ։ Ո՞վ չէ տեսած դեռաբոյս օրիորդաց անտարբեր անձանց հետ ամուսնանալը, եւ չէ ըսած ահուգողով՝ ո՞վ Աստուած, ինչ պիտի ըլլայ անոնց ապագայն։ Տասը տարի կ'անցնի, անտարբեր պատանին քայլ մը կ'առնու, բայց տակաւին դործադրութիւն չկայ. քիչ մը աղօթելու կը սկսի։ Ուրիշ տասը տարի մ'ալ անցնելու է որ եկեղեցւոյն մոռցուած ճամբան սորվի,

այն ճամբան որ տղայութեանը ժամանակ մօրը հետ սովորութիւն ունէր երթալու: Եւ գրեթէ միշտ այնպիսիները զՅիսուս Քրիստոս ճանչնալով, սիրելով եւ պաշտելով կը մեռնին: Այո՛, ժամանակիս զԺբազդութիւնը այս է. երկայն ժամանակ հարկ է որպէս զի քրիստոնեայ կիներ իւր էրկանը սիրելի աչքերը ճշմարտութեան գեղեցիկ լուսոյն կարենայ բանալ: Բայց նաեւ, ո՛հ ինչ մեծ եւ անգին բարեբախտութիւն մըն է արդի ժամանակիս համար՝ որ իւրաքանչիւր պատանիին քով այսօր կամ վաղը կրնայ գրուիլ՝ իբրեւ անոր պահապան հրեշտակը, քրիստոնեայ օրիորդ մը: Աղէ, թող չմոռնայ սա իւր սքանչելի պաշտօնը. գիտնայ որ նոյն իսկ հրեշտակաց զօրութիւնն ունի, թէ որ ունի անոնց համբերութիւնը, փափկութիւնը, կաթոզին եւ զգօն սէրը, քաղցր լուծիւնը եւ շարունակ ազօթքը «Քրիստոնեայ կանանց պաշտօնը, կ'ըսէ սիրուն մատենագիր մը, պահապան հրեշտակաց պաշտօնին կը նմանի. կրնան կառավարել եւ ուղղել զաշխարհս անոնց պէս, այն պայմանաւ որ անոնց պէս ալ անտեսանելի մնան»:

ԳԼՈՒԽ Դ.

(Ոգոստինոսի ներքին տագնապին շարունակուիլը — Արքուհի Մանգա կը հասկընայ իւր օրդւոյն գլխոյն եկած վտանգները — Իւր վարմանքը — Քանի որ օրդին Աստուծմէ կը հեռանայ, Աստուած ալ մայրը միթաբեւեւ համար թողլ կուտայ որ ամուսինը իրեն մօտենայ: — Քրիստոնեայ մահ Պատրիկոսի:

370 — 372

Ինչ ազդեցութիւն ունենալը Օգոստինոսին վրայ իւր հօրը բարի օրինակը՝ չենք գիտեր. բայց հաւանականաբար ազդեցութիւն մը ըրած պիտի չըլլայ ամենեւին: Վասն զի երբեմն մարդս, ինչպէս կ'ըսէ Մարգարէն, աչք կ'ունենայ եւ չտեսնար: Այս ստոյգ է գէթ՝ որ այն ազդեցութիւնը կրից արչաւանացը դէմ դնելու չափ զօրութիւն չունենար: Յիբաւի, մինչդեռ մէկ կողմէն սըրբունի Մոնիգա իւր ամուսինը կը շահի, զաւակն ընդ հակառակը միւս կողմէն ձեռքէն բոլորովին կը փախցնէ: Ամօքեալ կիրքերը ձերունին իրեն կը մօտեցունեն. նորածին կիրքերը երիտասարդ

պատանին կը հեռացնեն իրմէ՛ս Օրէ՛ որ Օգոստինոս անտանելի
կրիցը տակ կ'ընկճի ու կը մաշի՛ Մարդ կը սոսկայ կարգալով
Խոստովանութեանց զրքին մէջ այն վսեմ եւ լի ճամարտութեամբ
էջերը, ուր Օգոստինոս՝ վարպետ բժշկի մը նման հիւանդու-
թեան ընթացքը քայլ առ քայլ հետեւելով կը նկարագրէ, կարճ
խօսքերով իւր հոգւոյն մէջ վստուած չար հրոյն անընդհատ յա-
ռաջադիմութիւնն ու Սոսկալով կը հարցուի թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ՝
չեմ ըսեր միայն իւր առաքինութիւնը, ափսո՛ս շատոնց ի վեր
կորսնցուցած է զայն, այլ նաեւ իւր խելքը, սիրտը, բնաւորու-
թիւնը եւ հանճարը՝ Վասն զի այն չար կրակին անդարմա-
նելի հետեւութեանցը վրայօք նոյնը պէտք է ըսել ինչ որ եւ
բանեւոյն Յոբայ զրքին մէջ կը կարդանք. հուր մը որ ամէն
բան կը սպառէ, կեանքը կարողութիւններովը հանդերձ կ'այրէ
կը տոչորէ արմատէն՝ Այնպիսի կրակ մը որ առողջութիւնը կը
վլասէ, սիրտը կը ցամքեցնէ եւ հանճարը կը բթացնէ՝ Մա-
քուր սիրոյն ողջախոհ կայծերը, երխասարդութեան հասակին
նորարոյս բանաստեղծական հրճուանքները, պատանեկութեան
անեղը զգացմունքները, կատարեալ հասակին բանաւորական
ուժերը, զգայուն եւ փափուկ հանճարոյն բոցը, մէկ խօսքով
այս ամէնը չծնած կը կորսուին եւ ո՛վ կը տարակուսի թէ այս
ամէն կորսուած կարողութիւններուն մէջէն սէրը, մտերմու-
թիւնը, ընկերսիրութիւնը եւ բարեպաշտութիւնը նախ եւ ա-
ռաջ կը կորսուին. սիրտը այնպիսի փափուկ տունկ մըն է որ
հանճարէն շատ անաջ կը թոռմի, կը փճանայ։

(Շարունակելի)

ԱՌ ԶԵՌՆ

Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Ր Ք

ՂԱՏԻՆԵՐԷՆ—ՀԱՅԵՐԷՆ

Ի ՊԷՏՍ ԴՊՐՈՑԱՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Տ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՄԻՍԲԷԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵՋՈՒԻ ՅՈՒՐԲԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ԵՒ Ի ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ԿՂԵՐԱՆՈՑԻ

Ի ՀՌՈՎՄ

Ի ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

Ս. ԺՈՂՈՎՈՅ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱԻԱՏՈՅ

1893 — ՌԵԽԲ

ՊԱՏԿԵՐ տասն և հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է

Կ. Պօլսոյ համար 40 դանեկան

Դաւառաց և օտար երկիրներու համար
քրթատարի ծախսն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խըրաքանչիշք թիշ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա, Եւշիլ փողոց
Թիւ 1, ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան և քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1